

"Gay és un mirall de la dona actual"

Simona Gay (Illa, 1898-1969) va ser la primera poetessa del Rosselló amb consciència i voluntat de ser escriptora catalana. Miquela Valls, professora de literatura catalana a la Universitat de Perpinyà, ha estudiat i difós la seva obra.

JOAN LLUIS VALLS

"La distància va fer que allò que era una particularitat, passés a un pla íntim i adoptés una altra dimensió. El primer pas va ser el desig de no perdre la llengua familiar, val a dir, de transmetre la llengua als fills."

Miquela Valls (Portvendres, 1945) prepara una tesi sobre autores rosselloneses. Fa molts anys que lluita per la recuperació del català a Catalunya Nord. Ha publicat obres sobre autors rossellonesos, entre els quals la poetessa Simona Gay, que fou pionera de la literatura femenina del segle XX a Catalunya Nord. Germana del poeta Josep Sebastià Pons, Gay residí molts anys a París, obtingué la flor natural als Jocs Florals en Llengua Catalana de Perpinyà, el 1964, i publicà els reculls de poemes *Aigües vives* (1932), *Lluita amb l'àngel* (1938) i *La gerra al sol* (1965). Col·laborà també en la revista *Tramuntana* (1956-65) i deixà un llibre inèdit sobre textos populars del Rosselló, poemes en prosa i una biografia inacabada sobre Josep Sebastià Pons.

—*Quan vau començar a sentir-vos implicada en la recuperació del català i quan comenceu a militar per Catalunya Nord?*

—Després dels meus estudis universitaris de lletres franceses, que puc situar devers el 71-72, vaig fer la primera presa de consciència, quan vaig haver de marxar de professora de francès al nord de França, la distància em va fer apreciar la diferència; i també hi jugà un poc l'enyorament. La distància m'ajudà a prendre consciència d'una catalanitat, encara que ja me'n sentia, de catalana, i ni aquest gentilici ni la llengua no em creaven problemes.

Però per reticències diverses no se m'hauria acudit mai de parlar català a casa aquella època. La distància fa que allò que era una particularitat, passés a un pla íntim i adoptés una altra dimensió. La primera dimensió i el primer pas va ser el desig de no perdre la llengua familiar, val a dir, de transmetre la llengua als fills, i la segona d'estructurar un poc més els meus estudis; coneixedora de la cultura i la pedagogia franceses, em va semblar que les eines metodològiques que havia adquirit, no em seria tan difícil d'aplicar-les al català. Em va semblar claríssim que aquesta capacitat que tenia, si no la transmetia, s'acabaria amb mi.

—*Els anys 70 el moviment per la recuperació del*

JOAN LLUÍS VALLS

català començava a prendre força a Catalunya Nord.

—Sí, però jo encara no hi era ni tenia cap raó de sentir-m'hi lligada. Simplement perquè considerava el grup d'estudiants de Montpeller anomenat l'Alsina, una cosa massa carrinclona, hi feien dansa folclòrica i poca cosa més.

—*La descoberta dels autors nord-catalans què va representar per a vós.*

—Va ser un gran pas, un salt qualitatiu, perquè no sospitava gaire l'existència d'una literatura catalana. L'any 68, quan feia la llicenciatura en lletres franceses, vaig voler incloure-hi un certificat de català; amb dues sessions en vaig tenir prou per a constatar l'absència de pedagogia, per no dir pedagogia del segle passat, lluny de la idea de llibertat dels estudis universitaris. El benefici que vaig treure'n, d'aquests estudis, és que vaig tenir l'ocasió de llegir *Cantilena* d'en Josep Sebastià Pons, en una edició bilingüe. Va ser el meu primer contacte amb la poesia catalana que valgués la pena. Em vaig adonar d'una qualitat literària.

—*El vostre primer autor va ser en Josep Sebastià Pons. I la Simona Gay, quan la va descobrir?*

—Després d'en Pons, entre aquesta primera descoberta i posar-me a estudiar jo mateixa literatura catalana van passar uns quants anys. És tornant al país, l'any 1972, que vaig començar la fase activa de recuperació, perquè evidentment aquí tenia llibres a l'abast.

—*Podríem comparar el vostre procés al de la poetessa Simona Gay pel que fa al desig i a la voluntat de comunicar el sentiment d'una catalanitat descoberta?*

—Segurament, però els anys no eren pas els mateixos, ni el medi en què vivia tampoc, però allò que és segur és que aquesta persona va prendre consciència de la seva catalanitat. De les autores nord-catalanes és l'única a tenir aquesta posició constant, de voluntat i consciència, i és la primera del seu temps a escriure en català.

—*Aquest fet, doncs, és una de les aportacions més importants a la literatura nord-catalana.*

—Per mi sí. Cal esperar als anys vuitanta per tenir escriptores com la Renada Portet o la Josiana Cabanes. Hi havia la Lúcia Bartre que escrivia peces

"La Simona era una persona d'una gran qualitat: que l'escultor Maillol s'hi tractés, o que el poeta Tomàs Garcés fos molt amic seu, i que en Marià Manent li fes el pòrtic d'una obra, ja indica el grau de consideració que li tenien."

de teatre d'èxit, però no tenia el mateix nivell literari que la Simona Gay, ni el mateix grau d'exigència d'expressió de la llengua lligat a la recerca d'aquest jo interior. La Simona Gay va ser també la primera dona a fer recerca etnològica. La seva recerca sobre el folclore fou realitzada amb esperit científic, encara que era més poetessa que no pas científica, i va molt més enllà que no ha fet, per exemple, un Carles Grandó.

—*Que l'obra de la Simona Gay hagi restat tan amagada és pel domini de l'esperit masculí, que sempre ha ocupat el prosceni a Catalunya Nord?*

—Sí, encara dura aquest esperit; jo un moment m'havia pensat que havia desaparegut aquest univers masculí i d'exclusivisme. He trigat a adonar-me'n; em feia la sensació que eren coses del passat, que no existien. De fet, quan era alumna i estudiant sí que podia tenir aquesta sensació, però va ser la vida de dona casada, de mare, que va fer que m'adonés de la diferència, encara que en el meu cas hi ha llibertat personal. Hi ha molts obstacles per a una dona, que no semblen obstacles objectius i que de fet ho són.

—*La dona continua tenint més dificultats per expressar-se a Catalunya Nord?*

—Hi ha impediments que són exteriors, però que són viscuts per la dona com uns impediments interiors. Ho he observat amb la Simona Gay i ho entenc perquè, com a dona, també ho he pogut comprovar; per exemple, la tendència a culpabilitzar-te: és allò de "sempre hauria pogut fer més". Sense arribar a la consciència

que els esdeveniments exteriors, evidentment la família, han fet que no hi pugui arribar, i que són viscuts com un impediment del fet o de la persona. És un complex que parteix d'una responsabilitat íntima.

—*Per què, en l'actual generació d'escriptors i intel·lectuals a Catalunya Nord, s'hi veuen tan poques dones?*

—Això és general per un altre problema: la recuperació de la llengua s'ha fet a través dels homes. A hores d'ara hi ha més minyons que minyones que parlin català, i això ve de lluny. L'abandó de la llengua catalana va començar per les dones i evidentment l'esquema es va repetint.

"Simona Gay era una avantguardista, amb el gran mèrit d'haver estat avantguardista preservant els aspectes tradicionals."

JOAN LLUIS VALLS

Paisatge fet per Simona Pons en la seva època de fadrina. L'escriptora fou també molt bona aquarel·lista i les seves obres no havien estat mai exposades. Una mostra itinerant, inaugurada al Centre de Documentació de la Cultura Catalana de Perpinyà, les va donar a conèixer l'octubre de l'any passat.

—*Quin procés vivia la Simona Gay quan va escriure Lluita amb l'àngel?*

—Era una lluita personal, una presa de consciència com a dona, de la seva vida íntima, un repensar el que havia fet fins aleshores, la descoberta d'unes vies possibles i del refús d'haver-ne pres unes altres, potser de més llibertat. És una lluita contra ella mateixa per a tornar al camí que havia acceptat amb el casament, el de "dona normal".

—*Ser la germana d'en Josep Sebastià Pons li va suscitar cap sentiment d'inferioritat?*

—No, la Simona mai no es va sentir esclafada pel pes del germà, més aviat li va ser un incentiu. Sense aquest germà, potser no hauria arribat a crear, i encara menys en català; això és segur. Per a una filla de família benestant, de la petita burgesia, posar-se a escriure en català era impossible; les dones que tenien gens de ganes d'escriure ho feien en francès.

—*Per a una dona de principi de segle, les ganes i l'esforç per a arribar a allò que desitjava li devien ser un combat constant.*

—Sí, i molt difícil. És la gran dificultat que ella tenia, però per realitzar aquest jo, no vol abandonar l'altre jo, que és de ser esposa, mare, i que ha de complir, potser per voluntat externa, però que ha integrat plenament. És això que significa *Lluita amb l'àngel*. Una vida molt difícil, plena de contradiccions, encara que aparentment sembli una vida fàcil.

—*Penseu que hi ha gaires dones que es podrien trobar, encara ara, en aquest mateix procés a Catalunya Nord?*

—Sí, evidentment. És un bon mirall, de la dona actual; no hi ha pas tanta diferència. Ara, crec que en el seu temps no hi havia gaires dones que arribessin a fer aquesta presa de consciència, perquè la facilitat consistia a dispensar-se de la "lluita amb l'àngel" i a acceptar plenament aquest paper de dona casada que podia viure còmodament i prou. Jo crec que la Simona Gay era una avantguardista, amb el gran mèrit d'haver estat avantguardista preservant els aspectes tradicionals. La Simona era una persona de gran qualitat: que l'escultor Maillol s'hi tractés, o que el poeta Tomàs Garcés fos molt amic seu, i que en Marià Manent li fes el pròtic d'una obra, ja indica el grau de consideració que li tenien. Si els hagués semblat que la producció de la Simona Gay era insignificant, no crec pas que l'haguessin acceptada. La respectaven i, diria més, els havia seduïts.

—*Fins a quin punt seria interessant que la dona catalana s'impliqués més en la recuperació de la catalanitat a Catalunya Nord.*

—Segurament que tindrien una actitud molt diferent de la de la meva generació, perquè nosaltres, en aquest ambient, hem hagut de conviure amb homes i anar fent malgrat els recels que coneixem d'aquests homes. Esperí que la nova generació tindrà, en aquest aspecte, una actitud diferent de la meva, sempre un poc al marge, submergida en les meves batalles quotidianes. Esperí que aniran més endavant, amb la qual cosa tothom hi guanyarà.

Maria Barcons

**Us heu perdut
EL TEMPS
alguna
setmana?**

**demaneu-lo al telèfon
902 13 10 25**